

ІСЛАМСЬКА КОНЦЕПЦІЯ СТАВЛЕННЯ ДО ЗАКОМУ ВАРТОСТІ

Актуальність теми дослідження: В міжнародному середовищі очевидною стає поступова активізація сегменту ісламських фінансів із суттєвою специфікою діяльності відповідних бізнес-структур. Економічні та інші результати розвитку мусульманських країн поставили питання про наявність все більш чіткого контуру ісламської моделі фінансових ринків. **Мета дослідження:** аналіз ісламської концепції ставлення до закону вартості. Дослідження особливостей функціонування ісламської фінансової моделі. **Об'єктом дослідження є:** Ісламська фінансова модель. **Предметом дослідження є:** особливості розвитку фінансових ісламських ринків. **Завдання дослідження:** проаналізувати ісламську концепцію ставлення до закону вартості. У сучасному світі є як необхідність, так і актуальність дослідження системи філософсько-теологічних зв'язків між парадигмою сучасної глобалізованої економіки ринкового взірця і соціально-економічною доктриною ісламу як однієї з домінуючих релігій світу. У цій статті спробуємо оцінити взаємний зв'язок економіки капіталістичного типу й ісламу через призму таких економічних категорій, як багатство, гроші, бідність, прибуток, власність, податки тощо. Оцінка соціально-економічної складової ісламського віровчення ускладнена його конфесійною поліфонічністю. Крім того, трактування економічних ідей ісламу пов'язане з цілим комплексом об'єктивних і суб'єктивних обставин, що роблять відповідні дослідження змістовно і методично непростими, зокрема: існуючі тлумачення ісламу (Корану, Сунни і хадісів) орієнтуються, насамперед, на роз'яснення його релігійного і морально-етичного, а не економічного змісту; вивчення ісламської соціально-економічної доктрини наштовхується на різочу несхожість наукової ментальності християнського й ісламського зразків; як вважають ісламські богослови, достеменний у духовному розумінні переклад Корану на інші мови не можливий, тому не правдивірому осягнути його зміст, в тому числі економічний, дуже важко; кожна зі шкіл (мазхабів) ісламу надає його соціально-економічній доктрині індивідуального змістовного відтінку й особливих рис; історія розвитку ісламу налічує 14 століть, що, відповідно, диференціює ставлення цієї світової релігії до різних проблем економіки на шляху власного розвитку; незважаючи на доволі давню історію ісламу, канонічний текст Корану з'явився аж у XX столітті. Коран почав формуватися (записуватися) на основі свідчень багатьох людей, проте вже через кільканадцять років після смерті Пророка Мухамеда. Розвиток соціально-економічної доктрини ісламу відбувався на засадах шариату (араб. «пряма, правильна дорога»), тобто зводу законів ісламу, що регламентує всі боки життя віруючих. Своєю чергою, шариат сформовано на основі Священного Корану і заповітів Пророка Мухамеда. Структурно він включає три складові частини: акіда (віровчення); ахляк (етичні норми); фіхх (правові норми) [1 с. 14.]. Саме остання частина, крім усього іншого, регламентує економічну складову в житті та поведінці віруючих. «Настанови Корану, що «регламентують» економічне життя в мусульманському суспільстві, здебільшого сформульовані в мединський період, причому переважно мають форму приписів. У них Мухамед звертається вже до конкретних питань. Об'єктом предметних коранічних регламентацій виступають такі економічні категорії, як торгівля, багатство, лихварство, податок, милостиня, позичковий процент, власність, спадок, борг тощо. Розвиток економічного ядра ісламу відбувався і за межами Святого Письма - у працях світських авторів, правознавців, істориків і філософів епохи середньовіччя. Культура і традиції Сходу споконвіку були пронизані торгово-економічними відносинами, а доходи від торгівлі часто складали основу життя мешканців Великої пустелі. Цілоком логічно, що за таких обставин навіть ранні богослови ісламу надавали багато уваги економічним питанням, прагнули об'єднати проблеми віровчення, етику, право і власне економіку. Саме тому Коран визначає як фундаментальні принципи економічних відносин справедливість і чесність, себто категорії, що змістовно перебувають у вимірі моралі та етики. Оскільки торгівля для країн арабського Сходу була споконвічною справою, навколо якої організовувалося економічне життя, то в коранічних джерелах надзвичайно багато уваги надано саме питанням торгівлі, її правилам і принципам. Найбільшого значення приділено питанням чесності, рівноправності та справедливості [2, с. 113-114.]. Загалом струнка і соціально акцентована ісламська концепція торгівлі дає сьогодні «розолину» і набуває ознак релігійної схоластики, дещо відірваної від реального життя. Ось аргумент. Економіка сучасного глобалізованого світу робить національні економіки взаємно залежнішими і такими, що поступаються не лише частиною національного економічного суверенітету задля участі у глобальних економічних процесах, опосередкованих, насамперед, міжнародною торгівлею, але і вступають у певні суперечності з духовно-релігійними постулатами. Взіречь унікального синтезу духовно-релігійного й економічного аспектів життя людини виявляє ставлення ісламу до суті, форм і видів оподаткування. Деякі сучасні духовні лідери ісламу вибудовують дуже радикальну систему зв'язку між власне віровченням Аллаха й економікою, стверджуючи: «Першою особливістю ісламської економіки є те, що вона бере свій початок від Усевишнього. Вона не бере початку зі слів Платона чи Аристотеля, також не бере свій початок від торговців чи природознавців, від класиків чи марксистів. Ісламська економіка - це частина релігії, а отже, її основа виходить від Усевишнього Аллаха». Закят є основною формою релігійно-податкових обов'язків мусульман, визначених Кораном. Вважають, що закят має ще доісламські корені й пов'язаний із традицією розподілу трофеїв навіть серед тих членів общини, що не брали участі у військовому поході. Проблема лихварства і процента стоїть у Корані особливо гостро. Вона є актуальною і сьогодні. В ісламі не роблять формального розмежування між процентом і лихварством. Обидві ці категорії позначають поняттям «ріба» й однаковою мірою перебувають під коранічною забороною [3, с. 7-8]. Розвиток і поширення товарно-грошових відносин, посилення міжрелігійних і міжнародних економічних зв'язків змусили правознавців ісламу розв'язати цю проблему. Було здійснене розмежування власне лихварства (тобто отримання процента на капітал) і прибутку, що є наслідком людської праці. Таким чином, лихварська ріба залишилася забороненою, гріховною, натомість дохід, отриманий у результаті виробничої чи торгівельної діяльності, почали вважати дозволеним (халяльним), законним. Звідси створення торгових підприємств і фінансових інститутів вважається дією, прийнятною для мусульманина, оскільки це дозволяє залучати капітал в економічний обіг. Водночас зберігання капіталу «бездіяльним» Коран однозначно засуджує. При цьому капітал розглядається як складова підприємливості, а не як самостійний чинник суспільного виробництва [4]. Гроші ж вважають за символ факторів виробництва і товарів. У Корані не тільки сформульовано власне ісламську ідеологію ставлення до різних аспектів економічного життя, але й мають місце порівняння ісламського «правильного» підходу і «неправильного», іновірного [5, с. 49-126]. **Висновок:** Отже, для ісламу характерним є те, що коранічні його норми перебувають у тіснішому зв'язку з реальною економікою. Певні аспекти ісламської економічної культури (зокрема, правила торгівлі, ставлення до процента, обмеження щодо проведення надмірно ризикованих угод і операцій, поміркованій життєвій аскетизму тощо), «імплантовані» в сучасний ринковий організм, дозволять зробити його менш цинічним і жорстким, частково позбавити властивих класичному ринку «хвороб», наповнити соціальним змістом і, зрештою, гуманізувати всю систему конкурентних соціально-економічних відносин як на рівні національних економік, так і у планетарному масштабі.

Список використаних джерел

1. Вольний К. З. Іслам і сучасна економіка: порівняння і взаємозв'язки / К. З. Вольний // Економічна теорія. 2010. № 4. С. 14.
2. Гончаренко С. Культурные и религиозные ценности как интеграционный фактор в Азии / С. Гончаренко // МЭМО. 1992. № 5. С.113-114.
3. Ермолов М. О. Исламские финансы: возможности взаимодействия / М. О. Ермолов // Бизнес и банки. 2007. № 3. С. 7-8.
4. Исламские финансы будут иметь большое влияние на финансовые рынки: Ислам и мусульмане // Ислам и общество URL: // <https://www.muslim.ru/cont/4/5/982.htm>.
5. Журавлев А.Ю. Принципы функционирования исламских банков // Исламские финансы в современном мире. Экономические и правовые аспекты. М.: УММА, 2004, С. 49-126.